

HÅLLBART MODE

Konsumentmakt

*Ett utbildningsmaterial från
Stilmedveten & Sveriges Konsumenter*

*stil*MEDVETEN

Konsumentmakt

KRITISK KONSUMENT

SYFTE MED LEKTIONEN

Temat handlar om konsumentmakt och hållbarhet, hur vi kan ställa krav på kvalitet genom att utnyttja vår konsumentmakt. Syftet med lektionen är att eleverna ska få utforska hur de kan avgöra om ett plagg är av god kvalitet och vad som är viktigt att tänka på när vi handlar kläder. De får reflektera över och diskutera varför kvalitet är viktigt både för plånboken och miljön. Målet är att eleverna ska få en grund till vad de bör tänka på när de konsumerar kläder och varför det är viktigt att tänka efter.

SÅ HÄR GÅR DET TILL

Det här är ett lektionsupplägg för dig som vill jobba med hållbar modekonsumtion tillsammans med din klass.

- Läs igenom handledningen och läs in dig på snabbfaktan.
- Gör eventuella förberedelser och anpassa materialet som du vill efter din grupps storlek, nivå och behov.
- Lektionen innebär att ni genomför en aktivitet i form av en övning eller workshop som knyter ihop textila material, kreativitet och hållbarhet.
- Efter aktiviteten knyter ni ihop frågeställningar och problem kring textil och hållbarhet i en diskussion där eleverna får fundera, diskutera och komma med lösningar kring problemen.
- Total tid för lektionen: ca 60 minuter

DET HÄR BEHÖVS

- Grova A4 papper
- Färgpennor
- Färgade papper
- Papperssaxar
- Limstift

AKTIVITET

Tid: 30 min

Eleverna ska i aktiviteten fundera ut hur deras drömtröja ser ut och är. De ska visualisera tröjan genom att rita, klippa och klistra. Skriv på tavlan att de kan fundera över färg, mönster, material, form och eventuellt märke.

DISKUSSION

Tid: 30 min

Hur kan vi tänka när vi köper kläder? Om vi ska gå ut och köpa vår drömtröja, hur ska vi tänka för att drömmen inte ska gå i kras? Vi vanliga konsumenter som inte har möjlighet att göra tester av kläder innan vi köper, kan utgå från några riktlinjer när vi handlar. Innan vi köper något är det bra att kolla på följande saker för att hitta ett plagg som håller länge:

- Hur köper jag rätt?
- Sömmar
- Material
- Hur ska det tvättas?
- Går det att laga?

Skriv upp dessa punkter på tavlan och gå igenom, låt eleverna komma med förslag kring varje punkt.

Hur köper jag rätt? - Hur ska vi veta att vi verkligen kommer använda plagget? Till att börja med är det viktigt att alltid prova ett plagg innan du köper det, ofta känner du då om det känns rätt. Sitter det bekvämt och känns det bra mot kroppen? Fundera på vad du behöver och vad plagget ska användas till. Plagget behöver ha vissa egenskaper om du ska träna, som i klippet, andra om du ska ha det i skolan eller på fest. Låt eleverna skriva bredvid bilden av sin drömtröja i vilket sammanhang de skulle använda den.

Sömmar - Vi som privatpersoner kan ju inte gå in i en butik och gnugga på en tröja flera tusen gånger för att kolla hållbarheten. Men det som håller ihop plagget är viktigt för att det ska hålla. Det är därför ofta i sömmarna kvaliteten syns. Hur ser en hållbar söm ut? Be eleverna testa och titta på sina egna tröjor, dra sömmen och se om den släpper. Ser sömmarna slarviga ut, är fällen snett sydd eller sömmarna inte avslutade ordentligt?

Material - Har eleverna funderat på vilket material deras drömtröja är i? Vilka material håller bra kvalitet? Be dem kolla på lapparna i de tröjor de har på sig vilket material de är gjorda av. Beroende på användningsområde är olika material bra. Diskutera materialen i deras tröjor, hur fungerar de och vad är de bra till? Låt eleverna skriva bredvid bilden av sin drömtröja vilka egenskaper materialet i den ska ha.

Hur ska det tvättas? - Då tvätten står för 85 procent av plaggets totala energikostnad och tvättning sliter mycket på våra kläder, är det viktigt att ha koll på hur plaggen du köper ska tvättas. Därför är det bra att kolla i tvättlappen innan vi köper ett plagg. Be eleverna kolla i kläderna de har på sig vilka tvättråd som finns. Är det någon som har ull i ett plagg, hur ska det tvättas? Gör en lista på tavlan över tvättråd för ullplagg.

Går det att laga? - Eftersom kläder är till för att användas blir det ganska ofta hål till och med i de mest hållbara kläder. För att ett plagg ska vara riktigt hållbart och av god kvalitet ska det gå att laga. Vilken typ av plagg är enkla att laga? Vilken typ av hål går inte att laga? Låt eleverna skriva bredvid bilden av drömtröjan hur den ska kunna lagas om den går sönder.

FRÅGOR FÖR INDIVIDUELL BEDÖMNING

Skriv dessa frågor på tavlan för eleverna att svara på individuellt, i sin loggbok eller på ett papper att lämna in. Detta kan sedan användas för en individuell bedömning.

- Beskriv din drömtröja och varför du vill ha just den tröjan? Hur ska den se ut?
- Vilket material ska tröjan vara i?
- När ska tröjan användas?
- Skriv tre saker som är viktigt att tänka på innan vi köper ett plagg?
- Vilka idéer fick du under lektionen som du skulle vilja arbeta vidare med?

SNABBFAKTA

Varje år köper vi i Sverige 12,5 kilo kläder och hemtextilier per person. Av dem hamnar ungefär åtta kilo i soporna. Det är slöseri med jordens resurser och produktionen tär på miljön. Till exempel behövs i genomsnitt 10 000 liter vatten för att producera ett kilo bomullstyg från planta till färdigt tyg. Detta i länder som ofta har dålig tillgång till rent vatten.

Många gånger går det åt mängder med kemikalier vid tillverkning av textilier. Syntetfibrer som akryl, polyamid (nylon) och polyester framställs av olja som förädlas i flera steg. Oljeutvinningen för med sig stora problem som utsläpp av växthusgaser och andra miljö- och hälsofarliga ämnen. Men det är inte bara miljön som far illa i produktionen. De som jobbar inom textilindustrin har i många delar av världen stora problem med levnadsvillkor, löner som är allt för låga och farlig arbetsmiljö. Ett faktum som i stor utsträckning ligger bakom att vi i rikare delar av världen kan köpa så billiga kläder.

Lästips & källor

- *A lost revolution?* Swedwatch, 2012
- *Bomull- en ren naturprodukt?* Världsnaturfonden WWF 2005
- *Köp dig fri*, Ingrid Sommar och Susanne Helgeson, Bokförlaget Arena 2012
- *Modemanifestet: de stilsmartas handbok*, Sofia Hedström, Nordstedts 2011
- Mer om testet av ullunderställ i filmklippet <http://www.radron.se/ullunderställ>

KURSMÅL

Eleven kan i denna uppgift bedömas utifrån följande kunskapskrav för betyget E/C/A i slutet av årskurs 9.

<i>ÅK 9</i>	<i>E</i>	<i>C</i>	<i>A</i>
Hur väl eleven motiverar sina val utifrån kvalitets- och miljöaspekter.	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger enkla motiveringar till sina val.	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger utvecklade motiveringar till sina val.	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger välutvecklade motiveringar till sina val.
Hur väl eleven visar på sambanden mellan form, funktion och kvalitet.	Eleven kan ge enkla omdömen om arbetsprocessen med viss användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.	Eleven kan ge utvecklade omdömen om arbetsprocessen med relativt god användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.	Eleven kan ge välutvecklade omdömen om arbetsprocessen med god användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.
Hur väl eleven resonerar kring trender och egna erfarenheter.	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då enkla resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då utvecklade resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då välutvecklade resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.

Konsumentmakt

KVALITET VS. KVANTITET

SYFTE MED LEKTIONEN

Temat handlar om konsumentmakt och hållbarhet, hur vi kan ställa krav på kvalitet genom att utnyttja vår konsumentmakt. Syftet med lektionen är att eleverna får utforska varför kläder ofta har dålig kvalitet och hur det hänger ihop med vår tids slit-och-släng. De får reflektera över och diskutera varför kvalitet är viktigt både för plånboken och miljön. Målet är att eleverna förstår varför det är viktigt att tänka på kvalitet i slöjdprocessen och när de konsumerar kläder.

SÅ HÄR GÅR DET TILL

Det här är ett lektionsupplägg för dig som vill jobba med hållbar modekonsumtion tillsammans med din klass.

- Läs igenom handledningen och läs in dig på snabbfaktan.
- Gör eventuella förberedelser och anpassa materialet som du vill efter din grupps storlek, nivå och behov.
- Lektionen innebär att ni genomför en aktivitet i form av en övning eller workshop som knyter ihop textila material, kreativitet och hållbarhet.
- Efter aktiviteten knyter ni ihop frågeställningar och problem kring textil och hållbarhet i en diskussion där eleverna får fundera, diskutera och komma med lösningar kring problemen.
- Total tid för lektionen: 80 minuter.

DET HÄR BEHÖVS

- Secondhand tyger, gärna lakan eller gardiner.
- Lappar med instruktioner (bilaga 1). Skriv ut och klipp isär rätt antal till din klass.

AKTIVITET

Tid: 50 min

Börja aktiviteten med att dela in klassen i grupper om ungefär fyra elever. Ge varje grupp ett tygstycke var och instruktionerna som finns i **Bilaga 1**. Hälften av grupperna får uppgiften att skapa kvalitet och hälften att skapa kvantitet. De ska sy en tygkasse utifrån instruktionerna på lapparna i bilagan.

DISKUSSION

Tid: 30 min

Starta diskussionen genom att fundera på varför kläder så ofta går sönder:

- Vad innebär begreppet fast fashion?
- Hur är ett plagg av bra kvalitet?
- Hur är ett plagg av dålig kvalitet?

Diskutera hur resultatet blev för de olika grupperna.

- Hur tänkte de som skulle skapa kvalitet, vilka val gjorde de?
- Hur tänkte de som skulle skapa kvantitet, vilka val gjorde de?

Diskutera varför vi borde köpa kläder av bra kvalitet? Vad vinner vi på att göra det? Kan vi vara säkra på att ett plagg av bra kvalitet också är bra för miljön och för de som jobbat i produktionen av plagget?

Ofta kostar bättre kvalitet lite mer. Illustrera gärna förhållandet mellan pris och kvalitet genom den här uträkningen som visar hur mycket ett plagg kostar per användning.

- Vinterjacka: 1000 kr/100 dgr per år i 2 år = 5 kr per användning
- Partytopp: 50 kr/2 gånger = 25 kr per användning

Om plagget vi köpt går sönder, vad har vi för rättigheter? Skriv på tavlan - reklamation, öppet köp, bytesrätt. Be eleverna berätta vad de kommer ihåg från filmen.

FRÅGOR FÖR INDIVIDUELL BEDÖMNING

Skriv dessa frågor på tavlan för eleverna att svara på individuellt, i sin loggbok eller på ett papper att lämna in. Detta kan sedan användas för en individuell bedömning.

- Vad menas med kvalitet inom kläder och mode?
- Varför är det viktigt att tänka på kvalitet när vi syr eller köper kläder?
- Om du skulle göra en tygkasse, vilka val skulle du göra för att få så bra kvalitet som möjligt?
- Vad betyder reklamation, öppet köp och bytesrätt?
- Vilka idéer fick du under lektionen som du skulle vilja jobba vidare med?

SNABBFAKTA

Varje år köper vi i Sverige 12,5 kilo kläder och hemtextilier per person. Av dem hamnar ungefär åtta kilo i soporna. Det är slöseri med jordens resurser och produktionen tär på miljön. Till exempel behövs i genomsnitt 10 000 liter vatten för att producera ett kilo bomullstyg från planta till färdigt tyg. Detta i länder som ofta har dålig tillgång till rent vatten.

Många gånger går det åt mängder med kemikalier vid tillverkning av textilier. Syntetfibrer som akryl, polyamid (nylon) och polyester framställs av olja som förädlas i flera steg. Oljeutvinningen för med sig stora problem som utsläpp av växthusgaser och andra miljö- och hälsofarliga ämnen. Men det är inte bara miljön som far illa i produktionen. De som jobbar inom textilindustrin har i många delar av världen stora problem med levnadsvillkor, löner som är allt för låga och farlig arbetsmiljö. Ett faktum som i stor utsträckning ligger bakom att vi i rikare delar av världen kan köpa så billiga kläder.

Fast Fashion

Fast fashion är ett segment för modekedjor där man har låga priser, konstanta nyheter och hög omsättningshastighet. Fast fashion baseras på de senaste trenderna. Kläderna är designade och tillverkade snabbt och billigt för att tillåta konsumenter att köpa det senaste modet till ett lågt pris. Vissa företag har pressat produktionstiden för ett plagg till två veckor från ritbordet till butiken. Denna snabba produktion har kritiserats för att leda till överkonsumtion och dåliga arbetsförhållanden i fabrikena.

Konsumenträtt

Reklamation - Att reklamera innebär att klaga på en produkt som inte fungerar som den ska, eller som säljaren har sagt att den ska fungera. I enlighet med konsumentköplagen har du rätt att reklamera en produkt inom tre år efter att du köpt den, oavsett om den har garanti eller försäkring. Om det är du själv som har orsakat felet på varan kan du dock inte reklamera den. Om felet fanns från början, eller produkten inte håller samma kvalitet som är rimligt att förvänta sig, har du rätt att reklamera. Om reklamationen sker under de första sex månaderna efter köpet, är det säljarens ansvar att bevisa att felet inte fanns från början. När det gått mer än sex månader är det köparen som ska kunna bevisa att felet fanns från början. Om det är fel på varan du köpt kan du enligt konsumentköplagen bland annat kräva att få den reparerad, få en helt ny och felfri vara eller att få pengarna tillbaka. Det är dock säljaren som får bestämma på vilket sätt du ska få din ersättning, beroende på vilket som är lämpligast. Det är alltid viktigt att spara kvittot eftersom det då är lättare att bevisa när varan är köpt och att den är köpt i butiken. Det kan dock räcka med ett kontoutdrag om du betalat med kort.

Öppet köp - Att ha möjlighet att kunna byta en produkt inom ett antal dagar om du inte skulle vara nöjd med den kallas öppet köp. Det finns ingen lag som ger dig rätt till öppet köp när du handlar i butiker, men det är många butiker och affärer som ger den möjligheten. Det är därför viktigt att du frågar i butiken om de har öppet köp. Om du vill byta varan är det viktigt att du har sparat kvittot samt att varan är i samma skick som när du köpte den. Har du köpt en produkt via internet har du 14 dagar på dig att ångra dig, från att du fått varan. Det är då tillåtet att öppna förpackningen till produkten och lämna tillbaka den ändå, men du får däremot inte använda varan.

Bytesrätt - Affärer som inte erbjuder öppet köp, erbjuder ibland bytesrätt om du skulle ångra ditt köp. Det innebär att du istället för att få pengar tillbaka när du lämnar tillbaka en vara, kan få en annan vara. Om du inte vill ha en ny vara direkt får du ett tillgodokvitto som gör att du kan komma tillbaka senare och då byta tillgodokvittot mot en vara av samma värde. Fråga vid köptillfället när du senast måste lämna tillbaka varan om du vill byta och spara kvittot om du inte är säker på ditt köp.

Källor & lästips

- *A lost revolution?* Swedwatch 2012
- *Bomull- en ren naturprodukt?* Världsnaturfonden WWF 2005
- Ingen blåser mig www.sverigeskonsumenter.se/Ingen-blaser-mig
- Ingen blåser mig - Ordlista för konsumenter
<http://www.sverigeskonsumenter.se/Ingen-blaser-mig/Avdelningssida/Ordlista/>

KURSMÅL

Eleven kan i denna uppgift bedömas utifrån följande kunskapskrav för betyget E/C/A i slutet av årskurs 9.

<i>ÅK 9</i>	<i>E</i>	<i>C</i>	<i>A</i>
Hur väl eleven motiverar sina val utifrån kvalitets och miljöaspekter	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger enkla motiveringar till sina val.	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger utvecklade motiveringar till sina val.	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger välutvecklade motiveringar till sina val.
Hur väl eleven visar på sambanden mellan form, funktion och kvalitet	Eleven kan ge enkla omdömen om arbetsprocessen med viss användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.	Eleven kan ge utvecklade omdömen om arbetsprocessen med relativt god användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.	Eleven kan ge välutvecklade omdömen om arbetsprocessen med god användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.

Konsumentmakt

VAD INNEHÅLLER DIN T-SHIRT?

SYFTE MED LEKTIONEN

Temat handlar om konsumentmakt och hållbarhet, hur vi kan ställa krav på kvalitet genom att utnyttja vår konsumentmakt. Syftet med lektionen är att eleverna får utforska hur de problem som finns inom textilindustrin påverkar oss. De får reflektera över och diskutera vem det är som bestämmer hur våra kläder produceras, vad de innehåller och hur vi kan påverka det. Målet är att eleverna börjar tänka kring hur de på ett hållbart sätt kan ta makten över sin textilkonsumtion.

SÅ HÄR GÅR DET TILL

Det här är ett lektionsupplägg för dig som vill jobba med hållbar modekonsumtion tillsammans med din klass.

- Läs igenom handledningen och läs in dig på snabbfaktan.
- Gör eventuella förberedelser och anpassa materialet som du vill efter din grupps storlek, nivå och behov.
- Lektionen innebär att ni genomför en aktivitet i form av en övning eller workshop som knyter ihop textila material, kreativitet och hållbarhet.
- Efter aktiviteten knyter ni ihop frågeställningar och problem kring textil och hållbarhet i en diskussion där eleverna får fundera, diskutera och komma med lösningar kring problemen.
- Total tid för lektionen: 60 minuter

DET HÄR BEHÖVS

- Papper
- Pennor

AKTIVITET

Tid: 40 min

Aktiviteten går ut på att ta reda på så mycket det går om en tröja. Låt eleverna gå in i en webbshop, till exempel H&M, och hitta en tröja de vill ha. De ska ta reda på och skriva ner så mycket de kan om tröjan.

- Vad innehåller tröjan?
- Vad är den gjord av för material?
- Var är den producerad?
- Vem har sytt den?
- Vad har företaget för regler när det gäller kemikalier?

DISKUSSION

Tid: 20 min

Diskutera tillsammans i klassen och gör en lista på tavlan med elevernas tankar på tavlan:

- Hur mycket gick det att hitta information om tröjorna?
- Gick det att ta reda på vilka material tyg, sömmar och tryck innehåller?
- Gick det att ta reda på var tröjan tillverkats och av vem?
- Gick det att ta reda på var materialet till tröjan kommer ifrån?
- Vad borde vi få veta om kläderna vi köper?
- Vad borde stå i innehållsförteckningen?

Diskutera vem som bestämmer gränsen för gifterna i plaggen vi köper:

- Vem är det som har ansvar för att kolla om det finns kemikalier i kläderna?
- Kunde eleverna hitta något om regler för gifter hos företagen de tittade på?
- Hur kan vi ta reda på ifall de plagg vi tänker köpa är giftiga eller dåliga för miljön?
- Hur kan vi påverka butiker och företag att inte använda gifter och hur kan vi påverka politiker till att skärpa lagarna?

FRÅGOR FÖR INDIVIDUELL BEDÖMNING

Skriv nedanstående frågor på tavlan för eleverna att svara på individuellt, i sin loggbok eller på ett papper att lämna in. Detta kan sedan användas för en individuell bedömning.

- Vad gick det att ta reda på om tröjan du vill ha?
- Vad tycker du borde stå i innehållsförteckning till kläder?
- På vilka sätt kan vi påverka företag, butiker eller politiker när det gäller farliga gifter i kläder?
- Vilka idéer fick du under lektionen som du skulle vilja jobba vidare med?

SNABBFAKTA

Varje år köper vi i Sverige 12,5 kilo kläder och hemtextilier per person. Av dem hamnar ungefär åtta kilo i soporna. Det är slöseri med jordens resurser och produktionen tär på miljön. Till exempel behövs i genomsnitt 10 000 liter vatten för att producera ett kilo bomullstyg från planta till färdigt tyg. Detta i länder som ofta har dålig tillgång till rent vatten.

Många gånger går det åt mängder med kemikalier vid tillverkning av textilier. Syntetfibrer som akryl, polyamid (nylon) och polyester framställs av olja som förädlas i flera steg. Oljeutvinningen för med sig stora problem som utsläpp av växthusgaser och andra miljö- och hälsofarliga ämnen. Men det är inte bara miljön som far illa i produktionen. De som jobbar inom textilindustrin har i många delar av världen stora problem med levnadsvillkor, löner som är allt för låga och farlig arbetsmiljö. Ett faktum som i stor utsträckning ligger bakom att vi i rikare delar av världen kan köpa så billiga kläder.

Tryck på t-shirts

Det är inte bara vi som utsätts för gifterna i våra kläder utan självklart även de som producerar dem. Tryck är en av de mest kemiskt komplexa teknikerna inom textilproduktionen. När ett motiv ska tryckas på en t-shirt behövs färg som binder sig med tyget, så att det blir beständigt och tål upprepade tvättar. Färgerna görs trögflytande med hjälp av förtjockningsmedel så att de inte rinner ut och färgar fel delar av tröjan. Värme används för att hålla färgerna lagom flytande och få dem att fästa bra på materialet, vilket gör att det blir väldigt varmt i trycklokalerna.

Kemikalier i textilier

Företag som köper och säljer textila produkter har ett ansvar för att produkten inte orsakar skada på människors hälsa och miljön. Svenska företag är enligt miljöbalkens allmänna hänsynsregler skyldiga att ersätta riskfyllda produkter med sådana som är mindre farliga. Om produkterna innehåller något av ämnena på EU:s lista över särskilt farliga ämnen, den så kallade kandidatförteckningen, är företagen också skyldiga att lämna ut information. Konsumenter har rätt att få informationen inom 45 dagar från begäran. **Källa:** *Kemikalier i textilier*, kemikalieinspektionen, 2009

Farliga kemikalier

Några farliga kemikalier som kan förekomma i våra kläder:

- *Azofärgämnen* - Vissa kan brytas ned till cancerframkallande arylaminer och är därför förbjudna inom EU. Vissa är också allergiframkallande.
- *Bly* - Kan användas vid färgning och i metalldetaljer till kläder. Kan bland annat påverka hjärnans utveckling hos barn och orsaka negativa långtidseffekter i vattenmiljön.
- *Dispersionsfärger* - Används för att färga syntetfibrer, vissa är allergiframkallande.
- *Formaldehyd* - Motverkar krympning och skrynklor samt används för att fixera färg och avvisa smuts. Kan vara allergiframkallande och misstänks kunna orsaka cancer.
- *Ftalater* - Används som mjukgörare i bland annat plasttryck. Kan ge nedsatt fortplantningsförmåga.
- *Krom* - Används bland annat vid garvning av läder. Kan ge allergi och framkalla cancer.
- *Nickel* - kan förekomma i metalldetaljer på kläder och är allergiframkallande.
- *Perfluorerade ämnen* - Används som impregneringsmedel i textilier, många är svårnedbrytbara och innebär risker för miljön. Är förbjudet inom EU.

Källa: www.kemi.se/Kemikalier-i-klader-och-andra-textilier

Påverka med din konsumentmakt

Vi som konsumenter har möjlighet att påverka genom att utöva vår konsumentmakt. Företagen behöver våra pengar för att kunna bedriva sin verksamhet och det ger oss makt att påverka genom att välja hur vi använder våra pengar och genom att uttrycka vad vi kräver av företagen för att handla av dem.

Reklamation - Att reklamera innebär att klaga på en produkt som inte fungerar som den ska, eller som säljaren har sagt att den ska fungera. I enlighet med konsumentköplagen har du rätt att reklamera en produkt inom tre år efter att du köpt den, oavsett om den har garanti eller försäkring. Om det är du själv som har orsakat felet på varan kan du dock inte reklamera den. Om felet fanns från början, eller produkten inte håller samma kvalitet som är rimligt att förvänta sig, har du rätt att reklamera. Om reklamationen sker under de första sex månaderna efter köpet, är det säljarens ansvar att bevisa att felet inte fanns från början. När det gått mer än sex månader är det köparen som ska kunna bevisa att felet fanns från början. Om det är fel på varan du köpt kan du enligt konsumentköplagen bland annat kräva att få den reparerad, få en helt ny och felfri vara eller att få pengarna tillbaka. Det är dock säljaren som får bestämma på vilket sätt du ska få din ersättning, beroende på vilket som är lämpligast. Det är alltid viktigt att spara kvittot eftersom du måste kunna bevisa när varan är köpt och att den är köpt i butiken.

Bojkotta - Att välja att köpa en sak hos ett visst företag kan ses som att rösta i ett val. Du kan välja vilka företag du vill belöna och vilka du inte vill stötta om de inte gör affärer på ett schyst sätt. Du kan göra det själv, men det blir mer effektivt ju fler konsumenter som går samman. Om tillräckligt många bojkottar ett företag förlorar företaget pengar och måste ändra sig för att inte fortsätta förlora pengar.

Brevbomba - Flera röster hörs mer än en så om det finns något du tycker är fel eller dåligt, ta reda på vem som har ansvar för det. Det kan vara chefen på företaget, politikern som kan påverka eller byrån som gör den störiga reklamen. Samla ett gäng och säg vad ni tycker genom att skicka massa brev eller mail på samma gång.

Carrotmob - En carrotmob innebär att en stor samling människor besöker en butik, en restaurang eller ett kafé som tänker extra "grönt" eller ansvarsfullt. Gruppen främjar verksamheten och genom att alla handlar där vid en viss tidpunkt skapas uppmärksamhet. Det är alltså en motsats till bojkott och ett sätt att uppmuntra företagare som gör bra saker. Vem som helst kan anordna en Carrotmob/Morotsmob.

Hissa och dissas på nätet - Det går att påverka företag genom att använda sig av sociala medier för att få ut sitt budskap. Det finns flera lyckade exempel där den enskilda konsumenten har uttryckt sitt missnöje över något och det har lett till att företaget har ändrat på sig. På samma sätt kan du använda din konsumentmakt för att lyfta saker som du tycker om. Ett bra exempel är att skriva på sociala medier att du bemötts trevligt eller rekommendera ett ställe där man hittar bra miljöprodukter. Detta gör att informationen sprids och fler kanske går till det ställe du rekommenderar.

Lästips & källor

- *A lost revolution?* Swedwatch 2012
- *Bomull- en ren naturprodukt?* Världsnaturfonden WWF 2005
- *Från tråd till tröja*, Rena Kläder 2010
- *Kemikalier i textilier*, Kemikalieinspektionen 2009
- Kemikalieinspektionen - information om kemikalier <http://konsument.kemi.se/>
- Läs mer om testet i filmklippet här <http://www.radron.se/tester/mat-halsa--skonhet/t-shirt/>

KURSMÅL

Eleven kan i denna uppgift bedömas utifrån följande kunskapskrav för betyget E/C/A i slutet av årskurs 9.

<i>ÅK 9</i>	<i>E</i>	<i>C</i>	<i>A</i>
Hur väl eleven visar på sambanden mellan form, funktion och kvalitet	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger enkla motiveringar till sina val.	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger utvecklade motiveringar till sina val.	Utifrån syftet med slöjdarbetet och kvalitets- och miljöaspekter väljer eleven tillvägagångssätt och ger välutvecklade motiveringar till sina val.
Hur väl eleven resonerar kring trender och egna erfarenheter	Eleven kan ge enkla omdömen om arbetsprocessen med viss användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.	Eleven kan ge utvecklade omdömen om arbetsprocessen med relativt god användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.	Eleven kan ge välutvecklade omdömen om arbetsprocessen med god användning av slöjdspecifika begrepp och visar då på enkla samband mellan form, funktion och kvalitet.

DELA MED DIG AV VAD DU OCH DIN KLASS GÖR OCH FÖLJ OSS PÅ

www.stilmedveten.se

www.facebook.com/medvetenstil

Instagram: @stilmedveten

Bilaga 1

BESKRIVNING: KVALITET

Ni är en textilfabrik som syr tygkassar. Era tygväskor har garanti att hålla i 25 år. Handtaget går att byta ut om det slits. Det ska gå att laga väskan när den går sönder. Ni ska sy en tygväska som ska vara så hållbar som möjligt.

BESKRIVNING: KVANTITET

Ni är en textilfabrik som syr tygkassar. Dessa levereras till en av de största modebutikskedjorna i Europa. Ni får mer betalt ju fler väskor ni producerar per timme. Ni ska sy en tygkasse som går så fort att som möjligt sy.
